

Kyrkfönstret

DIN TIDNING FRÅN SVENSKA KYRKAN BODEN NR 4 2019

Porträttet:
Jonas Gardell

"Jag är präst, det är inte
något som bara jag säger"

**Utlandsprästen
gör allt mellan
himmel och jord**

**Grabbhörnan
fixar fint i
Matteuskyrkan**

*Zuzanne Engman tar skotern
till julottan i Tallberg*

"En sådan tradition bryter man inte"

Tema: Fest

Julbordets rätter är mer än mat. Här samlas tradition och gemenskap på ett sätt som går utöver själva måltiden. Och samma sak gäller under alla årets högtider. Våra fester talar om vilka vi är, och blir ett viktigt steg i formandet av en identitet.

Önskan om en fridfull jul

*Jul, jul, strålande jul,
glans över vita skogar,
himmelens kronor med gnistrande ljus,
glimmande bågar i alla Guds hus,
psalm som är sjungen från tid till tid,
eviga längtan till ljus och frid!
Jul, jul, strålande jul,
glans över vita skogar!*

Jag älskar den här julsången! Den komponerades redan 1921 av Edvard Evers, som skrev texten, och Gustaf Nordqvist, som stod för musiken. Första versen vittnar om hur julen och dess traditioner sedan långt tillbaka har spridit ljus och värme till oss människor i det snöklädda Norden under vinterperiodens kyla och mörker. För mig inrymmer de få raderna allt som är viktigt under julen – den gnistrande snön, den stjärnklara himlen, alla de fladdrande ljusen och allas vår önskan om en fridfull jul – även om friden kan se väldigt olika ut för oss beroende på vilka vi är och vilka erfarenheter vi bär med oss.

Det här numret av Kyrkfönstret är som vanligt en salig blandning med ett och annat stråk av julefriden runt om i Svenska kyrkan i Boden. Bland annat åker vi på ett stämningsfullt vinteräventyr till Tallberg, där skribent Joakim Nordlund har mött makarna Sibylla och Olav Engman, som lagt ner så mycket kärlek och arbete i att hålla liv i det vackra lilla kapellet där. Vi besöker även julfirandet på Klippan i Harads. I sin artikel berättar Anna Bergström om hur mötesplatsen, som för många har blivit som ett andra hem, låter nya

”För mig inrymmer de få raderna allt som är viktigt under julen”

och gamla svenskar mötas kring våra jultraditioner, samtidigt som de tränar svenska och lär känna varandra.

Slutligen låter skribent Johan E. Skoglund oss möta killarna i Grabbhörnan, som är med och bidrar till julfriden i Matteuskyrkan med sin fikaservering efter juldagsmorgonens gudstjänst. Vi har även fått en julhälsning från soliga Florida, tittat lite närmare på några svenska jultraditioner och kallat kyrkoherden till julottan, så:

*Kom, kom, signade jul!
Sänk dina vita vingar
över stridernas blod och larm,
över all suckan ur människobarm,
över de släkten som gå till ro,
över de ungas dagande bo!
Kom, kom, signade jul,
sänk dina vita vingar!*

Med önskan om en välsignad jul till
var och en!
CAMILLA ARVIDSSON
kommunikatör 0921-775 32
camilla.arvidsson@svenskakyrkan.se

Innehåll

- 4** Julotta i Tallberg
- 6** Hälsningar från Florida
- 8** **Krönika:**
Hans Johansson
- 10** **Tema: Fest**
Maten som gör festen
- 14** **Porträtt: Jonas Gardell**
- 18** Yoga: det gudomliga finns i allt
- 22** Är du giraffen i rummet?
- 26** Jul på Klippan i Harads
- 30** Tyngd och stress i juletid
- 31** Korsord

Kyrkfönstret

Redaktör: Camilla Arvidsson **Adress:** KYRKFÖNSTRET, Strandplan 25, 961 34 BODEN
Mejladress till redaktören: camilla.arvidsson@svenskakyrkan.se **Telefon:** 0921-77 532
Upplaga: 13 300 exemplar **Foto, förstasida:** Joakim Nordlund
Webbplats: Svenska kyrkan i Boden: svenskakyrkan.se/boden
Ansvarig utgivare: Sara Grant, sara.grant@verbum.se **Produktion:** Verbum AB
Distribution: PostNord **Tryck:** Stibo Complete 2019

Svenska kyrkan
BODEN

EN DEL AV

amos

Jubileumskalas för 1-åring

I oktober firade Boden integration och samverkan (BIS) på Soldatgatan 1-års jubileum med ett stort kalas, där besökarna fick veta mer om

bakgrunden till BIS, vad verksamheten består av idag och vad den kan komma att betyda för Boden i framtiden.

Biskopsbrev om klimatet

I **HÖSTAS** lanserade Svenska kyrkans biskopar ett nytt biskopsbrev om klimatet. Det innehåller både fakta, teologisk reflektion och uppmaningar till så väl beslutsfattare och enskilda människor.

Biskopsbrevet talar om klimatkrisen på ett sätt som knappast gjorts tidigare. Det inleds med en sammanfattning av kunskapsläget som följs av en existentiell och teologisk reflektion om vår roll som människor, hot, ångest och hopp. Biskopsbrevet mynnar sedan ut i vägar framåt och uppmaningar till beslutsfattare i Sverige och internationellt, till näringslivet och organisationer såväl som till enskilda människor – och självklart till Svenska kyrkan och kyrkor i hela världen.

– I vår närmiljö smälter glaciärerna och vi nås av berätt-

telser om hur förutsättningarna försämras för rennäringen. Vi hör våra systerkyrkor runtom i världen vittna om hur klimatet tydligt påverkar deras liv – hur kan vi hjälpa till att undvika att de som bidragit minst till krisen drabbas hårdast? Vi behöver ta ansvar för vad vi lämnar efter oss till våra barn och kommande generationer, säger Luleå stifts biskop Åsa Nyström.

BISKOPSBREVET poängterar att utifrån en kristen livssyn finns vägar framåt även genom kris – men att tiden är knapp. Och just därför behövs en helhetssyn och ett engagemang utifrån den bästa tillgängliga kunskapen som finns, inte minst på det andliga området.

Biskopsbrevet.

FOTO: GUSTAF HELLSING/IKON

*Höj
glädjeron
till skyn vid denna
glada syn: här kommer
Sions förste, bland
konungar den störste.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu
nära.*

SVENSK PSALM 104

FOTO:
GETTY
IMAGES

Kyrka för framtiden

UNDER BODENS Skördefest och Miljödagar tidigare i år tilldelades Bodens pastorat Svenska kyrkans miljödiplomering för hållbar utveckling. Diplomet överlämnades av Luleå stifts domprost Charlotte Rehnman till biträdande kyrkoherde Anna Grenholm vid en kort ceremoni på marknadsområdets utescen.

Svenska kyrkans miljödiplomering för hållbar utveckling är ett redskap för kyrkor och församlingar som vill ställa om sin verksamhet så att den bidrar till en utveckling som är ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar för alla människor. Arbetet för att bli miljödiplomerade har genomförts av personal och förtroendevalda inom Svenska kyrkan i Boden. På så sätt har alla kunnat bidra med förslag på förbättringar i hållbarhetsarbetet.

– Ett arbete kring hållbarhet och miljö får aldrig avstanna eller falla i glömska. Istället handlar det om att lyfta frågor kring hållbarhet och ge förtroendevalda och personal verktyg att fatta genomtänkta och avvägda beslut i det som rör klimat, miljö och hållbarhet, säger kyrkoherde Hans Johansson.

90 SVENSK
INSAMLINGS
KORT | KONTROLL

JULINSAMLINGEN 2019

FÖR ALLA FLICKORS RÄTT TILL ETT VÄRDIGT LIV

Miljoners flickor i världen lever under förtryck och utsätts för hot, våld och övergrepp. Det kan vi aldrig acceptera.

SWISHA
DIN GÅVA TILL

svenskakyrkan.se/act

900 1223

act
Svenska kyrkan

Julotta **i ett kapell som vårdas med hjärta**

Vill du fylla annandagsförmiddagen med ett stillsamt och stämningsfullt vinteräventyr rekommenderas färden till Tallberg. Där högst upp i Bodens kommuns norra hörn firas då julotta i byns gemytliga och välskötta kapell.

TALLBERG LIGGER i Vitådalen, knappa tio mil från Boden. I byn bor bara fyra personer och två av dessa är makarna Sibylla och Olav Engman. Det hindrar dem inte från att ha ett kapell i toppskick. Sibylla och Olav och ytterligare några personer lägger ned sin själ i arbetet med att hålla liv i kapellet. Det har de också lyckats mycket bra med.

Och när det bjuds in till gudstjänst bjuds det också med hjärtat.

– Jag är ju född i Långsel och min man kommer från Tallberg. Men vi har bott i Gammelstad. När vi fick pension och flyttade tillbaka hit upp så var inte kapellet i så bra skick, berättar Sibylla Engman.

Men det är det i dag. De vackra fönstren är skrapade och målade och byggnaden är välvårdad både invändigt och utvändigt.

ZUZANNE ENGMAN är dotter till Olav och Sibylla Engman. Precis som systern Mirjam hjälper hon till så mycket som hon kan. När det vankas julotta finns en tradition som hon heller inte viker på.

– Då tar jag skotern, så är det bara, säger hon.

Sedan ler hon. Den beslutsamheten har med all säkerhet varit en hjälp i arbetet med att återställa kapellet i Tallberg i gott skick. Flera från bygden har bidragit och Zuzanne Engman har bland annat vävt mattan som ligger längs altargången. Hon har också vävt altarduken.

Gästerna som är på väg till det lilla kapellet i Tallberg möts av den här charmiga anslags-tavlan.

”Min hembygd är viktig för mig. Och jag vill inte leva i ett gudlöst samhälle. Det här vill jag vårda så länge jag lever.”

Sibylla Engman om kärleken till kapellet

– Det känns ju meningsfullt och roligt att vara med och bidra. Men det är inte bara jag. Vi är flera, säger hon.

Det brukar hållas tre gudstjänster per år, samt några bildvisningsaftnar i kapellet. Utöver det används det lilla vackra kyrkorummet till bland annat dop. Och kyrkbesökarna möts av såväl fysisk som mänsklig värme.

– Vi vill att de som kommer hit ska trivas och känna sig välkomna, förklarar Sibylla.

JULOTTAN I Tallberg börjar traditionsenligt klockan 11.00 på förmiddagen. Efter gudstjänsten serveras bland annat hembakad mjukkaka och saffransbulle. Bara den är värd resan. Att Sibylla Engmans hjärta klappar för Tallbergs kapell går inte att ta miste på.

– Min hembygd är viktig för mig. Och jag vill inte leva i ett gudlöst samhälle. Det här vill jag vårda så länge jag lever, säger hon.

Det här är också platsen där makarna Sibylla och Olav Engman sade ja till varandra inför prästen. Det var i april 1957. Året innan hade kapellet invigts och både Tallbergs kapell och makarna Engman har åldrats med värdighet.

– Det känns viktigt att få ha det här. Att träffas så här. Det är viktigt för mig men jag märker att det är viktigt för många andra också, säger hon.

Hon tar en liten paus innan hon fortsätter:

– Det har funnits så många kapell i Vita-

Sibylla Engman tar upp kollekten där pengarna går till drift och skötsel av kapellet.

Zuzanne Engman visar dopfunten som har tillverkats och skänkts av en konstnär. Det fina och så vackra lilla kapellet används bland annat i samband med dop.

Prästen Anna Grenholm trivs i Tallberg.

dalen och nu finns inget förrän man kommer ned till Jämtön. Tänk om det här ljuset också skulle slockna. Det vore väldigt ledsamt. Jag kommer därför att arbeta här så länge jag bara orkar. Jag vet att det är andra som kommer att ta vid den dagen jag och Olav inte längre kan och det känns bra. Det är en glädje att vi har ett kapell, att vi har ett Guds hus, som får fungera och finnas.

Och det finns alltid någonting som behöver fixas.

– Under hösten har gubbarna hållit på att byta underredet på klockstapeln. Det var så

murket. Jag vågade inte vara där under men jag har sedan målat själva klockstapeln så nu är den fin, säger Zuzanne.

DEN VACKRA skogen bakom kapellet är dessvärre ett minne blott. Där har det nu kalhugits men det hindrar inte familjen Engman från att fortsätta att vårda kapellet.

Även för Zuzanne är julotta i Tallberg en djupt rotad tradition.

– Vi är ju sex syskon och i år samlas barn och barnbarn. Fastän jag ibland har jobbat natt dygnet innan kör jag upp för att vara med

här. Man vill som vara här. Det är så fridfullt. Det är väl så att hemmakyrkan är speciell, säger hon.

Och snöskotern har som sagt en given plats vid den här högtiden.

– Hur skulle det se ut om man kom hit utan skoter? Skoter får det bli. I år och också kommande år. En sån tradition bryter man inte, säger hon.

Sedan ler hon varmt:

– Det känns fint att få samlas i kapellet. Det är en hel del arbete men det är det värt.

TEXT & FOTO: JOAKIM NORDLUND

Soliga hälsningar från kyrkans vagabond

Som nybliven pensionär packade prästen Lennart Åström resväskan och drog till Florida. Närmare bestämt till Fort Lauderdale och uppdrag inom SKUT, Svenska Kyrkan i Utlandet. I en liten arbetsstyrka får de, som han beskriver det, fixa allt mellan himmel och jord.

– **DET ÄR** alltid roligt att få prova på något nytt. Nya spännande möten både utmanar och utvecklar. Jag känner att jag fortfarande har saker att lära men också erfarenheter att dela med mig av i nya och andra sammanhang, säger Lennart Åström, i sin rapport från andra sidan Atlanten och dygnet.

När höstmörkret sänkte sig över Boden satte han sig nämligen på flyget mot värmen och två och en halv månad i Florida. Allt medan frosten nöp i våra kinder lystes våra höstiga Facebookflöden upp av bilder från Lennarts vardag med poolen utanför knuten. Lite avundsjuka får vi väl medge att vi varit.

Men det är ingen dans på rosor att tjänstgöra i Svenska Kyrkan i Utlandet, inte ens i semesterparadisen. Vis av tidigare utlandstjänstgöringar vet Lennart att det gäller att kavla upp ärmarna, inte bara på grund av värmen.

Som en kyrkans vagabond har Lennart Åström då och då gjort paus i det traditionella prästerskapet med avstickare till olika håll i världen.

– Mina första erfarenheter av sjömanskyrka fick jag under en period som assistent vid skandinaviska sjömanskyrkan i Pireus, berättar han.

Han beskriver en tid fylld av båtbesök och turister likt en skandinavisk koloni i Atenområdet, i ett litet arbetslag på fem personer, med en ung driftig kyrkoherde som älskade sitt arbete.

”Det man inte kunde innan får man lära sig på plats.”

Lennart Åström om utlandsuppdraget

– Det var garanterat den här första erfarenheten av Sjömanskyrkan som har gett mig glädjen i uppdraget att vara präst både hemma och här ute. Det gav mig också bilden av vad det är att vara kyrka, säger Lennart.

Flera år i Rotterdam

Under flera år hade Lennart Åström också en ordinarie kyrkoherdetjänst i nederländska Rotterdam.

– Det var väl där jag lärde mig delar av hantverket. Mycket av det som påverkade och formade mig under de åren tog jag med mig hem igen. Men en sommar på Mallorca fick mig att inse att det finns en bakgård i semesterparadiset. Det var en mycket lärorik sommar där jag fick uppleva kyrkan på Mallorca.

I jämförelse med traditionellt församlingsarbete hemma i Sverige, med många olika personalgrupper, pedagoger, diakoner, musiker, vaktmästare, expeditiönspersonal,

husmödrar med mera, saknas många gånger den specialkompetensen i de små svenska församlingarna utomlands. Där är den utsända personalen oftast bara några få personer, allkonstnärer som får fixa det mesta.

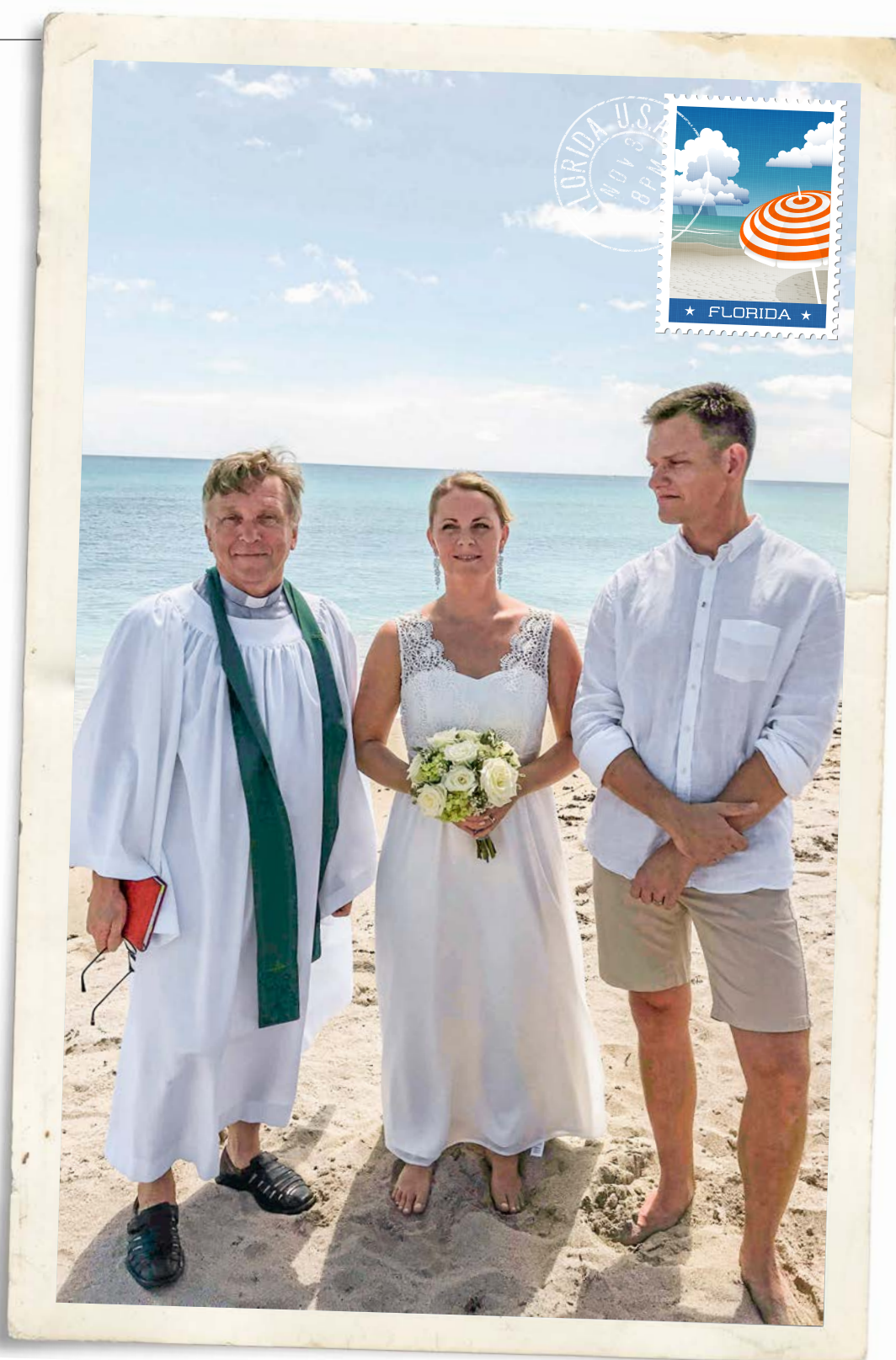
– Det man inte kunde innan får man lära sig på plats. Församlingarna ute blir många gånger den enskildes sociala nätverk, vi får vara varandras vänner, tröstare, stödjare, allt det där man lämnar hemma när man flyttar utomlands. Då är det viktigt att vi finns på plats som en öppen och välkomnande gemenskap, förklarar Lennart.

Traditioner och hembesök

I verksamheten ingår också att förvalta de svenska traditionerna, som nationaldagen, lucia och midsommar, och givetvis kyrkans högtider. Hemma i Sverige är gudstjänster och förrättningar grunden i uppdraget. Utomlands är sjuk- och hembesök mycket viktiga.

Hans uppdrag i Florida består i att hjälpa till tillfälligt medan det rekryteras en ordinarie kyrkoherde. Att stå för det som kallas ”pastoral care” – själavård, samtal, och leda gudstjänster för den svenska kolonin. Det handlar om allt från att köra i timmar i värme och intensiv trafik för att skriva under vigselattester, till att hålla läsecirklar på svenska.

Det ska finnas cirka 40 000 svenskar i Florida. De flesta har ingen vardaglig kontakt med kyrkan men händer det något hittar

många vägen hit. En del som är med i läse-cirklarna har bott här i 30–40 år. De läser vår nya svenska litteratur med andra ögon och minns ett Sverige som inte längre finns. Det kan bli väldigt intressanta diskussioner.

Ärtsoppa, golf och kanelbullar

En gång i månaden är det ärtsoppskväll och förutom gudstjänster i kyrkan i Fort Lauderdale hyr de också in sig regelbundet för gudstjänst i Boca Raton och Napels.

– Då packas allt som behövs in i våran van och pastorn kör iväg med allt – och självklart

finns kaffe och kanelbullar i packningen, säger Lennart och skratrar.

Innan han åker hem hinner han också närvara vid den för församlingen mycket viktiga golfturneringen som står för en betydande insamling av pengar till kyrkans verksamhet där.

– Eftersom bidragen från Sverige blir allt mindre så handlar det också en hel del om ekonomi. Julbasaren är för många kyrkor den stora inkomstkällan. De svenskar som flyttar utomlands betalar ingen kyrkoavgift, så vi har ingen inkomst från den, utan det är helt

I Florida har de poolen bokstavligen utanför kyrkknuten.

FOTO: PRIVAT

Barfota-bröllop på stranden är en del av vardagen för Lennart Åström under sin tjänstgöring i SKUT i Fort Lauderdale.

FOTO: PRIVAT

frivilliga medlemsavgifter det handlar om. Då gäller det att visa att vi gör ett bra jobb och är relevanta, menar Lennart.

Rasera fördomar

Svenska kyrkan i Florida firar i höst 10-årsjubileum. Men många utlandskyrkor har funnits i många, många år, som Paris, London, Helsingfors, Berlin och Köpenhamn.

– Det finns kyrkor som har varit med i två världskrig, kalla kriget och perioder av ofred. Berlinförsamlingen har nog varit ljus och räddning för många i svåra tider, både för svenskar och andra nationaliteter, säger Lennart.

Utlandskyrkan är också en viktig kontaktyta i ekumeniska sammanhang. Som exempel nämner Lennart Svenska kyrkan i Rom och Aten.

– Där kan vi få vara enkla och informella mötesplatser långt borta från det stela byråkratiska. Svenska kvinnor och män som är gifta med någon som tillhör en annan religion, eller annan kristen kyrka, har många gånger haft ett väldigt stöd och glädje i att det funnits en svensk församling och präst att samtala med och också visa upp för sin nya familj och släkt. Det är så fördomar raseras.

ANNA BERGSTRÖM

När julottan kallar

Det är natten mellan julafton och juldagen. Klockan är strax efter 03.00, och här sitter jag i bilen på väg till julottan som börjar 05.00. Efter den åker jag och musikern iväg för ytterligare en julotta som börjar 07.00. De flesta fönster i villor och hyreshus är mörka, för ingen är ju vakna den här tiden. Och de få som är vakna är redan på sina arbeten, eller precis som jag, på väg till sitt arbete.

Under påskhelgen inträffar nästan samma sak. De allra flesta är lediga från fredag till måndag, medan vi som arbetar i kyrkan är som mest aktiva. På dessa fyra dagar hinner jag och musikern med 5–6 gudstjänster, och några dop om så skulle behövas. Även då kör jag genom folktomma gator och vet att de flesta av mina vänner är och firar påsk i fjällen, skidbacken, eller hemmet tillsammans med sina närmaste.

Ibland får jag frågan hur det är att arbeta när ”alla andra” är lediga. Är det inte är jobbigt att lämna familjen och firandet för att gå till jobbet? Det första som jag vill nämna är att det är ganska många inom kyrkan som arbetar när de flesta andra är lediga. Vaktmästare, församlingsvärdar, musiker, pedagoger, diakoner och andra kyrkligt anställda som är involverad i kyrklig verksamhet arbetar ofta på helgdagar och andra lediga dagar. Inom kyrkan har vi dessutom beredskap att möta det svåra och oväntade, via Sjukhuskyrkan och jourhavande präst, men vi kan även lokalt ställa personal till förfogande med kort varsel.

DET ANDRA som är än mer värt att nämna är att det inom det övriga samhället finns många andra yrkesgrupper, som vi tar för givet ska jobba när vi andra är lediga. Räddningstjänst, polis, ambulans och sjukvård är kanske det vi först tänker på. Vårdpersonal vid vårdinrättningar och boenden behövs också oavsett helg och ledighet. Detsamma gäller för elnät, vattenförsörjning – och inte minst våghållning med snöröjning och halkbekämpning. Försvarsmakten har ständig beredskap, detsamma gäller för sjöräddningen, och många fler delar av vårt samhälle.

FOTO: DANIEL LÖNNBÄCK

Jag har personligen aldrig haft problem med att arbeta när andra är lediga. Kanske har det varit svårare för familjen och släkten att förstå att det är normalt att inte vara hemma hela julhelgen. Men för min familj hör det till julfirandet att åka iväg på arbete en eller ett par gånger per dag under hela julen. Vid några tillfällen deltar hela familjen i gudstjänster och samlingar. Andra gånger, som att stiga upp mitt i natten för att förbereda julottor eller midnattsmässor, är det något jag gör själv.

Många ser arbete på de speciella tiderna som något negativt, så kanske borde vi när vi sätter oss vid julbordet, myser i soffan framför brasan eller väljer att sova ut rejält på juldagen, sända en tacksamhetens tanke till alla dem i vårt samhälle som gör det möjligt för oss andra att vara lediga.

Vi får tacka alla som inte kunnat vara med sina familjer, utan istället har tagit hand om skadade och sjuka i ambulans eller på akuten. Eller den personal som finns och delar smärta och glädje på förlossningsavdelningen. De som sitter i sina plogbilar för att vägarna ska vara farbara när vi andra stiger upp. Vårdpersonalen som finns på äldreboenden och behandlingshem. Alla de är superhjäl-

tar som finns där för andra när vi övriga är lediga!

ÄR DET då synd om oss som behöver arbeta när andra är lediga? För de flesta av oss i kyrkan var det ingen överraskning att våra arbeten skulle utföras på helgdagar, storhelger och i vissa fall nätter och aftnar. Ska jag vara riktigt ärlig så är det nog så att just julhelgen och påskhelgen inte blir på riktigt i vår familj utan ett visst mått arbete och de speciella gudstjänsterna som hör storhelgerna till. Så det är inte synd om oss. Egentligen är det nog mer synd om alla de som missar dessa gudstjänster som både ger gemenskap, berör och som hjälper oss att komma ihåg vad våra helger egentligen handlar om.

Vi ber för det julfirande som ligger framför oss, kom och välsigna oss och våra hem. Vi ber att julhelgen ska innebära gemenskap och glädje, närhet och värme. Vi ber för alla de som oroas och vändas över ensamhet och långa dagar. Kom och var oss nära, i våra hem, våra liv och i våra gudstjänster.

HANS JOHANSSON, din kyrkoherde i Boden
hans.johansson@svenskakyrkan.se

Julfirande från förr

VIVET att det kristna julfirandet i Sverige började på 1100-talet, men det var inte förrän på 1700-talet och framförallt på 1800-talet som julfirandet tog riktig fart.

Adel och borgare tog efter traditionerna i Europa, medan bönder och enklare folk blandade gamla seder med nya och lade grunden till det firande vi har idag – en blandning av gammalt och nytt. De flesta nutida traditionerna härstammar från 1800- och 1900-talen.

Julmaten och julgranen

Grisen var det viktigaste djuret på de gamla bondgårdarna. Man slaktade julgrisen eller julgrisarna vid luciadagen och just det köttet saltades inte, utan serverades i stället färskt vid jul. Att ha julsinka på julbordet är dock ingen urgammal tradition. De första skinkorna dök inte upp på våra bord förrän i slutet av 1800-talet.

Julmusten är en svensk uppfinning. Den började säljas 1910. I dag är var tredje läsk som dricks under julen en julmust.

Att ta in ett träd i stugan och smycka det inför helgen är en sed som kommer från Tyskland. Det började på herrgårdarna och sedan tog bondstugorna efter. I granarna hängde äpplen, speciellt julgodis, pappersprydnader och levande ljus. Vid 1900-talets början var det en allmän sed att dekorera granarna med små svenska flaggor i papper.

Julklapparna och tomten

Att ge bort saker under juldagarna var vanligt långt före jultomten dök upp. Fattiga människor drog från gård till gård under julförberedelserna. De fick alltid något med sig – en kaka, en bit korv eller kanske ett stöpt ljus. De som arbetade på de stora godsena fick speciella julhögar och ur det här växte sedan att ge julklappar fram. Först kom de med julbocken, men i slutet av 1800-talet dök tomten upp, gubben med skägg, röda kläder och med den så viktiga säcken på kälken.

Den svenska julklappstomten skapades av konstnären Jenny Nyström. Det började när hon gjorde teckningarna till sagan Lille Viggs äventyr på julafton, skriven av Viktor Rydberg år 1875. Då ritade hon sin allra första tomte. Förebilden för hennes glade, snälle tomte lär ha varit hennes egen far.

De första julkortet tryckta i Sverige kom 1890. Jenny Nyström var den största julkortskonstnärerna. Hon målade 600 jul- och nyårskort under sitt liv.

Vid slutet av 1800-talet påbörjades också den sammanblandning av den amerikanska

"Julaftonen",
akvarell från 1904
av Carl Larsson.

Santa Claus, julbocken och den svenska gårdstomten som sedan kom att bli jultomten, vilken tog över julklappsutdelningen.

Julstjärnan och adventsljusstaken

Julstjärnan började tillverkas på en industriskola för missionärsbarn i Tyskland i slutet av 1800-talet för att pryda skolan. Stjärnan skulle påminna om Betlehemsstjärnan som ledde de tre vise männen till Jesusbarnet. Julstjärnan introducerades i Sverige av Julia Aurelius som flyttade från Tyskland till Sverige 1912. Erling Persson,

600

... jul- och nyårskort målade den svenska konstnären Jenny Nyström under sitt liv.

mannen bakom Hennes & Mauritz, var sedan den som först började massproducera de första röda pappersstjärnorna.

Adventsljusstaken kom till Sverige i slutet av 1800-talet. Ersta diakoni i Stockholm lade grunden till adventsljusstaken så som vi känner till den idag. Där började man i slutet av 1800-talet att tända ljus i en så kallad adventsgran, en gran smyckad med 28 ljus. Sju ljus tändes varje adventssöndag. Utifrån adventsgranen skapades adventsljusstaken – en stake med sju ljus för varje dag i veckan under advent och en stake med fyra ljus för varje söndag i advent.

1932 lanserades den första adventskalendern i papp och 1939 lanserades den första elektriska adventsljusstaken.

Midnattsmässa och julotta

På julaftonskvällen går många på midnattsmässa i kyrkan. Gudstjänstformen blir allt mer populär och markerar övergången från advent till jul.

Julottan tidigt på juldagens morgon är en gudstjänst som hålls till minnet av Jesu födelse. Vid 1900-talets början gick omkring 70 procent av Sveriges befolkning på julotta men efter att stadigt ha sjunkit i popularitet under 1900-talet besöker inte ens en tiondel av svenskarna julottan nu för tiden.

KÄLLA: so-rummet.se

Julfirandet på Klippan i Harads har blivit en tradition där språk och människor möts över våra svenska julseder.

Här möts **alla** åldrar

Julfirandet på mötesplatsen Klippan i Harads har blivit en tradition där nysvenskar och svenskar möts runt våra jultraditioner.

Under trevliga former tar nyanlända och nysvenskar del av våra traditioner och smaker, samtidigt som de tränar svenska och lär känna varandra och människor från bygden.

KLIPPAN ÄR som det talande namnet beskriver just en klippa i stormen för många människor. Här möts nationaliteter från olika hörn av vår värld. Sedan starten 2015 har många nationaliteter passerat, vissa har stannat i Harads, köpt hus, fått jobb och blivit vänner för livet, andra har rest vidare.

Verksamheten på Klippan bekostas av

Luleå stift. Församlingsassistenten Karin Sandling är en samordnande länk med stöd av frivilliga. Det ordnas regelbunden språkträning, ibland med möjlighet till barntillsyn under tiden. Här finns en second handbutik som är öppen för alla i bygden. Det ordnas pyssel och bakning. Vissa av besökarna är här varje dag. Uppgivenheten och ovissheten

över om de ska få stanna skingras med dagliga rutiner, glädje och gemenskap. Under Svenska kyrkans tak på Klippan i Harads möts alla religioner, kvinnor, män och åldrar.

NÄR SAFFRANSDEGEN är färdig och pepparkaksdegen ställs fram är det genast många händer som vill hjälpa till, stora som små.

För många av de nyanlända eller nysvenska familjerna är Klippan som ett andra hem som står för trygghet och gemenskap. Religion, ålder och kön spelar ingen roll.

Under trevliga former tar nyanlända och nysvenskar del av våra traditioner och smaker, samtidigt som de tränar svenska och lär känna varandra och människor från bygden.

- och religioner

Efter snabb instruktion turas flera kvinnor om att snurra lussebullar som om de aldrig gjort annat, medan barnen, en del med tomteluva dagen till ära, ger sig i kast med pepparkaksbaket. Det pratas och skrattas och växlas mellan språken. Det är fest och kalas, många har klätt sig fina för att fira vår svenska jul, även de som tillhör andra religioner.

– Här är alla med. Många kvinnor är väldigt framåt och tar plats, det är jätteroligt, säger en av de svenska damerna som hjälper till runt julfaket.

NÅGRA VUXNA är i lekrummet med flera barn, några barn läser sagor med en av de svenska volontärerna på Klippan, och en grupp vuxna sitter och tränar svenska. En av de yngre männen går emellan grupperna

VILL DU VARA MED?

Välkommen till Klippan Du också!
Som besökare eller medhjälpare spelar
ingen roll, ju fler desto roligare.

För mer information:
Karin Sandling, 0928-108 58, eller e-post
karin.sandling@svenskakyrkan.se

och hjälper till att översätta. Hans familj har varit här i snart fyra år, deras yngsta barn är fött här, den äldre går i skolan i Harads, men i skrivandets stund är det ännu ovisst om de ska få uppehållstillstånd, berättar de.

– Det här är som vårt andra hem, säger han med ett leende på flytande svenska.

JULDOFTERNA BÖRJAR sprida sig i köket. Några av barnen kämpar tålmodigt med pepparkaksdegen till sista smulan är utkavlad. Våra svenska julkryddor är välbekanta för många i de internationella köken men sättet att använda dem i kakor och bullar verkar nytt och spännande. Både pepparkakor, lussekatter och risgrynsgröt avsmakas med nöjda miner och får tummen upp. Gott!

TEXT & FOTO: ANNA BERGSTRÖM

Den sociala samvaron är minst lika viktig som det praktiska arbetet när Grabbhörnan träffas.

FOTO: CAMILLA ARVIDSSON

Grabbhörnan *fixar fint* i Matteuskyrkan

Ute på Torpgården finns gänget som helt på ideell basis fixar fint i Matteuskyrkan. Kyrkfönstret hälsade på hos Grabbhörnan.

DET ÄR en blåsig dag första tisdagen i oktober men när klockan slår ett har det slutat regna. På uteplatsen bakom Matteuskyrkan samlas ett taggat gäng redo att hugga in och hjälpa till. Ledaren Bengt Sveder har med sig en bormaskin. Han var med och startade upp Grabbhörnan för 25 år sedan.

Snart ansluter en av Svenska kyrkans anställda vaktmästare. De hjälps åt att lyfta ut röd plåt ur en skåpbil. Plåten ska sättas fast som skydd på den röda klockstapeln bakom kyrkan. Den har Grabbhörnan hjälpt till att få på plats. Det fanns en ledig när de lade ner en scoutgård i Notviken, som vi fick köpa, förklarar Bengt Sveder.

På programmet i dag står också bland annat att anpassa ingången till den grillplats man gjutit så att även rullstolar kommer dit. Här finns även en boda som hörnan målat, och en boulebana och ett utomhusschack som grabbarna står bakom. En kubbplan är också uppmätt, men ännu inte färdigställd.

Ingenjören i gänget, Kjell Larsson, smiter hem för att ta på sig lite mer kläder. Han hin-

ner precis tillbaka då en timme gått och det är dags för fika.

De flesta medlemmarna i Grabbhörnan är glada amatörer.

– Här får vi både motion och lära oss saker vi kan ha nytta av när vi fixar hemma, säger Björn Forsén. Fast vi lär oss också vad vi inte ska göra, säger han med ett gott skratt.

Det goda skrattet och stämningen fortsätter inne i kyrkans servering där fikat står uppdukat. Grabbarna tar för sig och slår sig ned vid ljugarbänken för att prata om högt och lågt. Den sociala samvaron är minst lika viktig som det praktiska arbetet är alla runt bordet överens om.

I början var det mindre formaliserat men EU-direktiv gör att det hela numera är en förening med styrelse, revisor och årsmöte. Det är

ett cirka tjugotal medlemmar. Ett tiotal brukar dyka upp vid träffarna. Men på årsmötet i februari med tillhörande middag är det ett tjugotal.

Alla har rötterna i och omkring Matteuskyrkan men även när aktiva flyttar in till stan så brukar de fortsätta vara med i hörnan.

Under fikapausen dras det vinster i hörnans lotteri. Ett sätt att dra in pengar. Pengar som bland annat går till ungdomsstipendier.

– Det fanns så många aktiviteter som riktade sig till kvinnor, absolut inget fel i det, berättar Bengt Sveder. Men vi ville ha något där vi män på ett otvunget sätt kunde träffas och göra praktiska grejer. Samtalen fick vi på köpet.

VILL DU VARA MED?

Vill du också komma med i gemenskapen i Grabbhörnan, kontakta Bengt Sveder:

bengt.sveder@gmail.com
eller 072-528 95 10

Eller kolla i kyrkans kalender och dyk upp på en träff.

HÖRNAN SES första tisdagen i varje månad. Klockan 18.00 jämn månad och 13.00 udda månad. När det passar inleds fixandet med en liten andakt och efter en timme är det alltid fika- och pratpaus. Det pratas under pausen om var man kan få tag på saker till kommande projekt. Hörnan tar sig an projekt

Bengt Sveder var med och startade upp Grabbhörnan för 25 år sedan.

FOTO: CAMILLA ARVIDSSON

”Vi ville ha något där vi män på ett otvunget sätt kunde träffas och göra praktiska grejer. Samtalen fick vi på köpet.”

Bengt Sveder om Grabbhörnans skapelse

både inne i kyrkan och utomhus. Vintertid står bland annat snöskottning på schemat.

Kyrkan tar emot Grabbhörnans hjälp med öppna armar. När det passar, som i dag då det är en praktisk arbetseftermiddag i kyrkan, finns vaktmästaren på plats. Men det är hörnan själva som bestämmer vad de ska göra.

På anslagstavlan innanför ingången i kyrkan hänger deras nyhetsbrev som berättar om avslutade, pågående och eventuella framtida projekt. Vi gör gärna saker – men i vår egen takt är den devis som man arbetar efter. Och orkar du inte hjälpa till går det utmärkt att bara komma med och snacka om livet eller vad annat som vill diskuteras.

EN STÅENDE punkt som Grabbhörnan ansvarar för är ottekaffet. Något de skött i 15 år.

– Vi började med adventskaffe men det kom helt enkelt för få besökare på första advent, berättar grabbarna.

Så nu ansvarar de för serveringen efter jultottan. Julottan i Matteuskyrkan är klockan 09.00 på juldagens morgon. Efter gudstjänsten står kaffe, saft och hembakat uppdukat. Vi har bakat själva, fast ibland hjälper våra fruar till, erkänner grabbarna. Rulltårtan är populärast. Och bland de sångare som varit runt och sjungit även på andra platser är skinksmörgåsarna uppskattade. Hela ottekaffet tilltalar verkligen gudstjänstbesökarna och de brukar stanna en timme efter gudstjänsten och fika och umgås tillsammans.

Och på tal om julen: ute kommer en julbock i gran att ställas fram. Stommen är densamma men den kläs på nytt varje år av grabbarna.

NÅGON ANNAN liknande verksamhet som Grabbhörnan känner medlemmarna inte till. Men om någon annan kyrka skulle vilja ta efter konceptet blir grabbarna bara glada. Och vi blir mer än gärna fler här i Matteuskyrkan, säger de innan det är dags att tömma kaffekoppen och börja fixa igen.

JOHAN E SKOGLUND

FOTO: MAGNUS ARONSON/KON

Tyngd och stress i en tid då många är glada

För många är julen fylld av glädje och värme. För andra ska den vara över så fort som möjligt. Vi är alla människor och upplever högtider på olika sätt.

JULEN ÄR en tid då många är glada och förväntansfulla. Så pass mycket att du kan uppleva en press från omvärlden att vara glad, fast du kanske egentligen inte alls känner så. Julen kan vara jobbig. Att känna så är inte konstigt, eftersom vi alla är olika som människor.

Vi har alla olika erfarenheter och upplevelser som gjort oss till dem vi är. Kanske har vi som barn upplevt jular då vi inte blev sedda. Kanske har vi förlorat den person som vi brukade fira jul med tidigare, och saknaden känns extra tung vid jul.

Kanske påminns vi om att våra relationer inte direkt påminner om julen i Bullerbyn. Ibland spelar det ingen roll om du är omgiven av goda vänner eller om du är ensam. Du får

fortfarande tycka att julen tar mer än den ger.

Du kan få en stunds stillhet från det som pågår genom att ta en promenad. Träna. Sitta på en bänk med utsikt över vatten. Pyssla med en hobby. Läs en bok. Besöka en kyrka eller ett kapell. Ta några djupa andetag och tänk på det som är viktigt för dig, vad det än är.

Sällskap finns om du vill ha det

Det finns många anledningar till att du kan bli ensam under julen. Oavsett anledning kan du fira julen i gemenskap med andra om du vill. Om du vill ha sällskap eller någon att prata med, så finns det människor i en kyrka nära dig. Men det är helt okej att bara ägna sig åt sig själv en stund.

För vissa går julen alldeles för fort och för andra går den oändligt långsamt. Det vi kan enas om är att den pågår några dagar om året. Och sedan är vintermörkret på väg bort och vi går mot ljusare tider igen.

KÄLLA: svenskakyrkan.se

Julens gudstjänster och andakter

Samling vid krubban

I många församlingar förbereder barn och vuxna julkrubban tillsammans i en familjegudstjänst eller andakt. Det sker vanligtvis på julafton.

Julbön

Julböns utformning på julafton består ofta av sång, läsning av julevangeliet och predikan. Dessutom förekommer på många håll även julspel.

Midnattsmässa

Firas, precis som namnet säger, vid midnatt natten mellan julafton och juldagen. I och med midnattsmässan övergår vi från att fira advent till att fira jul.

Julotta

Enligt 1686 års kyrkolag skulle julottan börja klockan kl 06 på juldagens morgon. Vissa församlingar håller dock julottan redan klockan 04, vilket var tradition innan 1686.

Läs mer: På Svenska kyrkan i Bodens hemsida kan du se vilken tid som gäller i vilken av Bodens kyrkor.

				SKOJAT	BROR TILL MOSES	GHANA- GRANNE	HELG- VITT	SÄDES- KÄRVE	↙	GÅTT TYST
				↘				↘		
				FRID DIKT- BOK AV FERLIN			SAMLAN- DET STEFFI TENNIS- LEGEND			
				↘						
		SLOM GJORDE LOK FÖRR							BLEV STEFA- NOS	
↙	↘	BRONS GEOLO- GISK PERIOD	↘	HET- SIGT ME- NINGSS- UTBYTE	PETRO- LEUM- BOLAG	MONAR- KER		ALLT- JÄMT	TRIMMA HO- BURGS- GUBBEN	
	↘		↘	↘	↘	↘	↘	↘	↘	
HÅLA										
LEDDE ISRAEL UNDER FEM ÅR	↘				KU- FISKA FREJA				FINNS FÖR SNÖ	SKIVA RÖR FÖR OLJA
↘				SLÅ MOT LAGEN			VINNA BLIR KATT BAKOM ÖRAT			
RUNT OLJA				KONVEN- TION ANKRAS PÅ			LÖSER DU KORSORD			↘
↘								CENT- RALT I ETIO- PIEN		BUKT- STAD
DE PAS- SAR TILL SÖT- GRÖTEN		KAN ETT NÖJE VARA VISA GOD MIN				BELA BARTOKS LAND				
↘							STRUTS- LIK- NÄNDE FÄGEL	SANDELL MED PSAL- MERNÄ		↘
↘	ÄR DINA ÖGON HOS KARL- FELDT					MAGRA				↘
PSALMEN ”Dig vare lov, o Jesus Krist, som mänska blev, dock utan brist. I oskuld dig en jungfru bar, stor änglar var. Ära vare Gud!”				ÅRTA		TVÅ I JAPAN RYGGMA- TERIAL?			BURMES BLAND KATTER	
				↘						
				PRYDA	↘			KORT FÖR SILVER		
				PAR- DON	↘					
										BOK 1904

Sänd in lösningen till: FÖRSAMLINGSEXPEDITIONEN, Strandplan 25, 961 34 BODEN senast den 26 januari. De tre först öppnade rätta lösningarna vinner en presentcheck till en kyrklunch. Vinnarna får besked per post, och sina namn publicerade i nästa nummer av Kyrkfönstret.

Namn.....

Adress.....

Postadress

Vi gratulerar vinnarna i det senaste korsordet: Eivor Sevä på Citronvägen, Britt Bergvall på Garnisonsgatan och Zigrid Bäckström på Margaretatan.

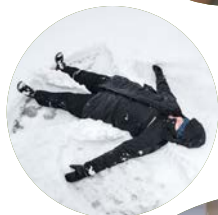
DU ÄR KYRKAN

"Men jag är ju inte med i någon grupp, eller går på gudstjänst", kanske du tänker.

Nej, kanske inte just nu. Men tack vare ditt medlemskap så gör du så att andra kan få stöd genom livet. Det kan vara när man är som mest skör som nybliven förälder, när livet sprudlar i nyfunnen tonårsfrihet, när allt känns meningslöst, när pengarna inte ens räcker till toapapper, när man vill sjunga tillsammans med andra, när sorgen över någon man mist är övermäktig, när någon känner sig oändligt ensam, när man söker sin tro eller bara vill känna gemenskapen i en kyrkobyggnad.

Så nästa gång, svara stolt: **"Ja, jag är kyrkan!"**

Visste du att det inte kostar extra att...

- sjunga i körer ledna av välutbildade musiker
- få ha samtal med en präst eller diakon, där inget ämne är för stort eller smått.
- gifta sig
- döpas, eller låta döpa sina barn
- vara med i en sorgegrupp
- vara med i en barngrupp
- ta med de yngsta till Liten och stor
- ge ungdomar en mötesplats för livsfrågor
- stötta verksamheter på äldreboenden
- njuta av musikupplevelser i kyrkan

#stoltmedlem

Svenska kyrkan är en plats för sökare, troende och tvivlare.

DITT MEDLEMSKAP GÖR SKILLNAD – TACK

Svenska kyrkan
BODEN